

tohoto významného a dosud nedoceneného hnutí na české půdě. A možno říci bez nadsázky, že pokusem velmi zdařilým, i když přiznáme, že některé kapitoly jsou spíše pouhou snůškou dokumentárního materiálu než skutečným jeho zpracováním. Ale i za to zasluhují jejich autoři našeho vděku.

Úvodní studie nejlepšího českého družstevního teoretika Františka Modráčka „*Smysl družstevního hnutí*“ (str. 15.—19.) jest jedním z nejuvýstižnějších objasnění tohoto problému jak v literatuře domácí tak i cizojazyčné. Porozumění družstevnímu hnutí znamená (podle Modráčka) přesně vymeziti, co družstvo je a co není. Všechna družstva vykazují určité charakteristické znaky, jež jim dávají družstevní formu a obsah: princip *hospodářské služby* členům a *hospodářské součinnosti* členů. Princip hospodářské služby jest onou podivuhodnou silou, která chudým a prostinkým podnikům družstevním — počátky všech forem družstevních byly prostinké a chudičké — získala miliony členů a rozšířila je po celém světě, která dělníky učinila spoluvlastníky velikých družstevních závodů, venkov vyprostila z rukou lichvářů, upevnila selské hospodářství a učinila je výnosnějším. Z principu hospodářské služby vyrůstá v družstvech nový, soukromým podnikům naprosto cizí duch — duch sociálního a hospodářského altruismu. A jako princip hospodářské služby vtiskuje družstvu ducha sociálního a humánního, tak zase princip hospodářské součinnosti vtiskuje mu ducha demokratického. Hospodářská součinnost znamená logicky rovnost členů v rámci družstva: v právech, povinnostech a odpovědnosti. Nejpozoruhodnější a nejuvýznamnější fakt solidarity uskutečňuje družstevní součinnost v tom směru, že překlenuje na pohled nesmířitelné protivy, na nichž je založen nynější hospodářský řád. Co v soukromém hospodaření je nesrovnatelné, v družstevním hnutí se sjednocuje, co v onom je nemožné, stává se v tomto skutkem. I když neznamená to bezpodmínečně andělský mír v družstvech, neboť »lidé jsou lidé«, je to nicméně v zásadě i praxi úplně nový svět, naprosto odlišný od světa kapitalistického. A to proto, že hospodářská služba nastoupila tu na místo vyřiduštví. Právě v tom tkví podle Modráčka cíl a životní síla družstevního hnutí a právě odtud zaznívá k nám nejsilněji hlas budoucna. Neboť, bude-li nynější hospodářský řád nahrazen jiným — a tomu pevně věříme — může jej nahraditi jen takový řád, ve kterém budou odstraněny hospodářské protivy, jež charakterisují řád nynější. »Nevíme sice, jak bude hospodářství budoucna dopodrobna vypadati, leč v tom shodují se všichni socialisté, jako komunisté, že má to býti plánovitá organisace hospodářských služeb, založená na hospodářské demokracii. Hospodářská demokracie není však nic jiného než hospodářská součinnost, a hospodářská součinnost nic jiného, než družstevní vzájemnost a družstevní vyrovnání hospodářských protiv. V tom ohledu je družstevní hnutí *všeobecně* mnohem více než pouhá svěpomoc hospodářsky slabých vrstev. Kdo správně a úplně pochopil jeho hluboký smysl, ten zdraví v něm rodící se budoucnost. Budoucnost, která sice nevzejde jedině z družstevního hnutí, nýbrž z celé ohromné kulturní a sociální dílny lidstva, z práce a zápasů na všech polích společenského života, ale která v hospodářském životě nemůže uskutečniti jiných ideálů nežli ty, jež tvoří podstatu a sílu družstevního hnutí — hlavně dělnického«.

Další obsah jubilejního spisu tvoří svědomité a důkladné práce Emanuela Škatuly „*Vývoj družstevní myšlenky v českých zemích období Chleboradova Oulu*“, zasazené do širokého rámce tehdejších hospodářských a sociálních poměrů v cizině i u nás (str. 23.—38.), a pro historii novějšího období vývoje a rozvoje dělnického hnutí družstevního nepostrádatelné práce Ferdinanda Jiráska „*České dělnické družstevnictví od éry Chleboradovy až po skončení světové války*“ (str. 41.—90.) a Vojtěcha Fišera „*Ústřední svaz československých družstev v Praze od skončení světové války až do roku 1928*“ (str. 93.—216.) právě pro jejich dokumentární látkové bohatství. Také obrazová část jest zdařilá. A. Klímt.

INTERNATIONALES HANDWÖRTERBUCH DES GENOSSENSCHAFTSWESENS. Herausgegeben von Prof. Dr. V. Totomianz unter Mitwirkung von Robert Schlösser (Köln). Verlag von Struppe u. Winkler Berlin. Berlin 1928. Stran XI 988 za RM 75.

Po vzoru známých německých příruček »Handwörterbuch der Komunalwissenschaften« a »Hand-

wörterbuch der Staatswissenschaften« vyšla v roce 1928 za vrchní redakce prof. Dra Vahana Totomiance a spolupůsobení předních družstevních teoretiků i praktiků téměř ze všech kulturních států pod uvedeným titulem encyklopedie družstevnictví, jejíž potřeba byla všeobecně pocítována jak v samotných kruzích družstevních, tak i v širší veřejnosti. Družstevní hnutí vyvinulo se z nepatrných počátků v důležitého a významného činitele hospodářského, sociálního i kulturního, rozšířilo se po celém světě, vzalo na sebe nejrůznější formy, a jest jedním z nejpozoruhodnějších a nejsnadnějších pojetek mezi lidmi bez ohledu na jejich státní příslušnost, rozdíly národnostní i vyznání náboženské; je půdou, na níž lze pomalu sice, ale za to tím bezpečněji a úspěšněji budovati bratrství všech a tím i klásti základy ke světovému míru. Zachytiti tuto pestrost hnutí, podati co možno věrný obraz dnešního jeho stavu, upozorniti na problémy, jež chce a musí řešit, osvětliti jeho ideové kořeny a oceniti hlavní jeho duchové představitel, není ovšem úkolem snadným. Za to, že se ho zhostil celkem dobře, vděčí Dr. Totomianc své záviděníhodné znalosti jazykové, bohatým zkušenostem životním a v neposlední řadě i osobním známostem s nejpřednějšími družstevníky z mezinárodních družstevních sjezdů a ze zájezdů do družstevně nejpokročilejších zemí.

Pokud jde o vlastní obsah encyklopedie, nutno konstatovat, že značnou část hesel zpracoval sám Dr. Totomianc; z nejlepších jsou: Louis Blanc, Dr. William King, Luigi Luzatti, egoismus a pospolitost, národnost a družstevnictví. Výborné jsou příspěvky francouzského národohospodáře Charlesa Gidea: Edouard Boyve, Philipp Buchez, Fourier, křesťanský socialism, zisk, kooperatismus a solidarismus. Z ostatních hesel zasluhují zvláštní pozornosti tato: dělnická otázka a družstevnictví od prof. Dr. Roberta Vilbrandta, dělnictvo a konsumní spolky od prof. Dr. Fr. Staudingera, stavební družstva na kontingentě od Dr. Hanse Kampffmeyera, pojmové vymezení družstva a klasifikace družstev od prof. Dr. Ernsta Grünfelda, vztahy mezi konsumními spolky a družstvy zemědělskými od B. Jaeggiho, družstevní výchova od Dr. R. Wartnera, křesťanství socialisté v Anglii od prof. Dr. Lujo Brentana, ethika a družstvo od prof. Dr. V. Tönniese, ethika a družstevnictví od prof. Dr. Hanse Müllera, žena v družstevním hnutí od Dory Standingerové, duchovenstvo a družstevnictví od R. Schloessera, pospolitost a družstva od Bruno Zchätzsche, odborové organizace a družstva od Paula Kampffmeyera a C. Mutschlera, komunismus a družstva od Karla Bittela, monopoly a družstva od Dr. Wilhelma Grotkoppa, křesťanský solidarismus od Dr. Franze Müllera, socialismus a družstevnictví od Dr. J. P. Warbasse. O dnešním stavu družstevního hnutí v jednotlivých státech a zemích informuje encyklopedie v příslušných heslech velmi dobře. S družstevnictvím československým a jeho průkopníky obeznamuje se cizina příspěvkem Em. Škatulovým »Dr. Chleborad« a Dvořákovým »Dr. Kampelik«, mimo to pak pod heslem Československo statěmi Vojtěcha Fišera »Družstva dělnická«, Dr. Václava Škvora »Zemědělské družstevnictví v RČS«, Dr. J. Dvořáka »Družstva živnostenská«, A. Dietla »Verband deutscher Wirtschaftsgenossenschaften« a W. »Německé zemědělské hnutí družstevní«. Že je to obraz nedokonalý, nemusím snad ani zvláště zdůrazňovat; pomlčím také o tom, kde vězí příčina. Internacionálnost encyklopedie dokumentuje se několika hesly v jazyku francouzském a anglickém; bylo-li to nutným a zejména účelným, o tom dovoluji si vážně pochybovat.

Encyklopedie má samozřejmě četné nedostatky a slabiny. Přes to však nutno vítat její vydání a doporučit ji každému, kdo se chce podrobněji s družstevním hnutím obeznámiti. *A. Klímt.*

BIBLIOGRAFIE.

DRUŽSTEVNÍ LITERATURA.

Drobné spisy vydané Ústřední jednotou hospodářských družstev v Praze:

Bartoš Václav: Ku zvelebení skotu. (Rozebráno).

Blahoš Frant. V.: Oceňování hospodářských usedlostí při

jich koupi, prodeji i zápůjčkách hypotečních. (Rozeb.)

Blažek Antonín: Dvacetpět let činnosti Ústřední jednoty hospodářských družstev v Praze. KČ 1'50.

Blažek Antonín: Král. česká zemská pojišťovna starobní. (Rozebráno).

Bráf Albín Dr.: Národohospodář. potřeby české. (Rozeb.).